

FORÆLDRESAMARBEJDE

”FORÆLDRE SOM RESSOURS”

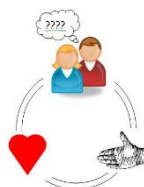

Hvordan gi veiledning og støtte til foreldre som har barn med språkvansker?

Nyborg Strand, Danmark
Mandag 18. marts 2013

Marit Molund Koss

1

Innhold :

- **Faglig og vitenskapelig bakgrunn for å gi veiledning/rådgivning til foreldre. Hvorfor gi rådgivning til og samarbeide med foreldre?**
- **Foreldre som ressurs (FSR) – et veilederprogram**
- **Foreldreveiledning, hva kan den inneholde?**
- viktige veiledningsprinsipper, metoder og arbeidsmåter.
På hvilken måte kan vi jobbe sammen med foreldrene til beste for barn med språkproblemer og i språkopplæring generelt?
- **FSR Foreldrebok og DVD presenteres.**
Hvordan kan disse brukes av fagpersoner i kommunen i møte med foreldre og i personalgrupper i barnehage og skole?

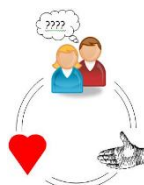
2

Språkvansker

- 7 – 10 % av alle barn har språkvansker av mer eller mindre spesifikk karakter
- lite kunnskap på alle nivåer i samfunnet om denne gruppen (departement- og direktoratnivå, på utdanningsinstitusjonene, på helsestasjoner, i barnehager og skoler)
- gruppen av barn med språkvansker får liten oppmerksomhet i samfunnet generelt
- logopedisk bistand er mangelvare i de fleste kommuner i Norge, til tross for STORE krav til språklige og kommunikative ferdigheter i vår kultur

3

Språkvansker forts.

- Språkvansker (SV) er ofte en ”usynlig” vanske, som lett kan mistolkes (atferd, uro, uoppmerksom, konsentrasjonsvansker, uoppdragen, lat, uinteressert, usosial, sær,).
- Språkvansker av spesifikk karakter er en iboende vanske som ikke forsvinner, men som endrer seg i takt med utvikling og modning.

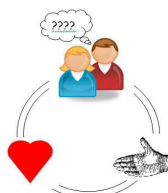
4

SPRÅKVANSKER

- Gruppen av barn med språkvansker er like forskjellige som andre barn. De er ulike når det gjelder
 - hvordan de tenker
 - hvordan de føler og opplever ting
 - hvordan de kommuniserer
 - hvordan de leker (alene og med andre barn)
 - hvordan de bruker kroppen sin
 - hvor aktive de er
- Derfor vil språkvanskene arte seg og komme til uttrykk på mange ulike måter.

5

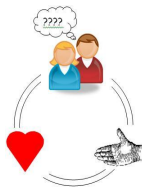
FORELDRE SOM RESSURS

- et program for kompetanseheving
av fagpersoner som vil veilede
foreldre til barn med språkvansker.

Ansvarlige:

Marit M. Koss og Fanny S. Platou

Statped sørøst, fagavdeling språk/tale

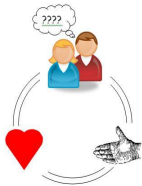
FORELDRE SOM RESSURS

Faglig og vitenskapelig bakgrunn

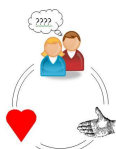
- Vygotsky-tradisjonen med vektlegging av veiledning innenfor sonen for mulig utvikling
- Feuerstein og Kleins mediasjonsforskning
- Sterns forskning på samspillet mellom barn og omsorgsgiver, tilknytning og utvikling (Stern, 2003)

7

- Barnets kommunikasjonsevne er avhengig av foreldrenes evne til å gi respons på barnets kommunikasjons-forsøk (Cross 1978, Wells 1984, Rocissano & Yatchmink 1983).
- Familieveiledning i grupper viser at evne til egeninnsats spiller stor rolle for barnets kommunikasjonsutvikling (Gottlieb 1983, Pizzo 1983).

8

Språk – identitet – fellesskap - tilhørighet

- Barnet er fra fødselen klar for sosial utvikling, og denne sosiale kompetansen er grunnlaget for den senere utviklingen av kommunikative og språklige ferdigheter.
- Det første samspillet mellom barn og omsorgsgiver handler om tidlig tilknytning og er avgjørende for barnets utvikling.
- Språket er viktig for den emosjonelle utviklingen og det emosjonelle og rasjonelle må være til stede for at språket skal utvikle seg. Gjensidig avhengighet.

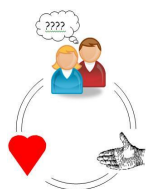
9

Foreldre har en nøkkelrolle!

- I barnets første leveår er det foreldrene som har den største innflytelsen på barnets språkutvikling
- Denne ressursen blir ofte ikke benyttet godt nok

10

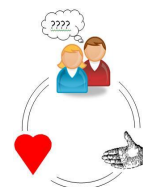
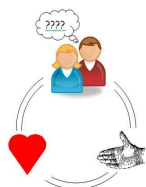

Språklige ferdigheter er en svært viktig faktor for å kunne delta på den sosiale arenaen.

Barn med språkvansker kan derfor lett bli ”tapere” i slike sammenheng, og foreldre som opplever å ha et barn som ikke tilfredsstiller samfunnets eller kulturens krav vil lett kunne oppleve seg selv som ”tapere”.

11

FSR-foreldreveiledning - hjelp til selvhjelp

- Mål å utvikle den enkeltes muligheter og ressurser til tross for begrensninger som eksisterer.
- Vektlegger mestringsopplevelser og kompetanseheving.

12

De fleste foreldre er tilpasningsdyktige og klarer seg ofte bedre enn man forventer (Davis 1995)

- Likevel trenger foreldre til barn med språkvansker støtte og hjelp utover den generelle informasjonen de vanligvis får.
- Foreldre til barn med språkvansker har ofte ikke den nødvendige kunnskap og de ferdigheter som kreves for at deres barn skal få en gunstigst mulig utvikling.

13

Troen på foreldre som ressurs Humanistisk teorigrunnlag

Menneskesynet bygger på ideen om at individet

- er essensielt godt fra naturens side
- har verdi i seg selv
- fortjener respekt

→ et helhetlig menneskesyn som ser mennesket som et individ i vekst

→ dialog og kommunikasjon står sentralt

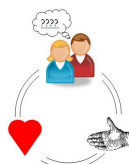
14

Foreldre som ressurs - programmet henter ideer fra:

- **ORION**-programmet, senere kalt Marte Meo, fra Holland
- **MISC**-programmet fra Israel (Klein)
- **ICDP**-programmet (International Child Development Programs) fra Norge
- **Hanen-programmene** (The Hanen Program for Parents) fra Canada
- Webster-Stratton, De utrolige årene, foreldreveiledning

15

Bakgrunn for veileder- programmet FSR

Tidligere fokus på tilkortkomming og tradisjonelle tiltak/ behandling
gir ikke god nok effekt

Gjennom foreldrefokusert intervensjon skapes et nytt fokus på

1. familienes eksisterende ressurser
2. viten om at dersom barn skal lære og utvikle seg, må de bli mer selvbevisste og hovedmotivasjonen må komme fra barnet selv
3. at behovene til barn med språk- og talevansker ikke må bli "profesjonalisert" ut av hendene på foreldrene
4. at der er et behov for å etablere og følge opp kontakten foreldre i mellom

16

Foreldre og endring av handlemåte

- Når foreldre skal prøve ut strategier, kan det føles kunstig og rart, særlig hvis det er første gang de forsøker en spesiell teknikk.
- Denne følelsen av utilpasshet er en normal reaksjon når mennesker lærer noe nytt.
- Foreldre lærer, eksperimenterer og gjør feil stadig vekk - akkurat som barn. Barn tar ikke varig skade av foreldrenes feil, for barn er bemerkelsesverdig fleksible og utholdende.

17

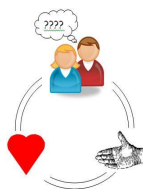
Kompetansehevingsprogrammet Foreldre som ressurs – FSR

Oppstod med bakgrunn i :

- nasjonale og internasjonale forskningsresultater
 - vår kliniske erfaring
 - våre hovedoppgaver
 - erfaringer fra foreldrekursene på Bredtvet kompetansesenter
- behovet for et tilbud til alle foreldre som har barn med språkvansker

18

Målgrupper for veilederprogrammet Foreldre som ressurs:

- DIREKTE MÅLGRUPPE:
Fagpersoner i PPT (pedagogisk psykologisk tjeneste) og institusjoner som ønsker å utvikle sin kompetanse i forhold til å veilede foreldre til barn med språkvansker
- INDIREKTE MÅLGRUPPER:
 1. Foreldre som har barn med språkvansker
 2. Barn med språkvansker

19

Målet med programmet:

Tredelt:

- Styrke kommunenes veilederkompetanse i forhold til foreldre som har barn med språkvansker
- Øke foreldrenes evner og ferdigheter i forhold til å stimulere barnets språkutvikling
- Bedre språkutviklingen hos barn som har språkvansker

20

FSR pr. 01.01.2013

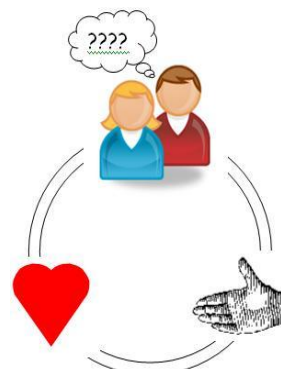
- Totalt antall fagpersoner som har deltatt i programmet er **76**
- Disse representerer **39** kommuner/bydeler
- Antall foreldre som har mottatt veiledningstilbudet gjennom FSR er **224**
- Antall barn som indirekte har hatt tilbud gjennom programmet er **213**

21

Hva vet vi om norske foreldre som har barn med språkvansker?

Norske undersøkelser:

- **Platou 1997**
- **Koss 2003**
- **Skoglund 2008**
- **Larsen 2008**
- **Krogsæter Jensen 2008.**

22

Platou 1997

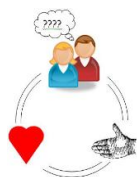
Fagfolks **holdninger** til samarbeid er det som i størst grad påvirker foreldrenes opplevelse av god hjelp:

- Forståelse
- Åpenhet
- Anerkjennelse
- Aktiv lytting
- Vilje til samarbeid
- Toveiskommunikasjon
- Tydelig ansvarsavklaring
- Regelmessig kontakt

➤ **Barnets trivsel** ble fremhevet som viktigere enn innholdet og/eller metoden som ble brukt, men de ønsker å vite konkret hva spesialpedagogen gjør og hvorfor

23

Koss 2003:

- Foreldre og andre omsorgspersoner kan utvikle gode ferdigheter i sensitiv respons overfor barnets atferd gjennom oppmerksomhet og veiledning over tid.
- Foreldre til barn med språkvansker trenger veiledere som viser dem *hvordan, hva og hvorfor* de kan støtte sitt barns språkutvikling
- Foreldre til barn med språkvansker har ikke alltid den nødvendige kunnskap som kreves for at deres barn skal få en gunstigst mulig utvikling.
- Det er meget viktig at det blir gitt støtte og hjelp som går ut over den generelle informasjonen som de vanligvis får fra fagpersoner.

24

Internasjonal og norsk forskning viser at foreldre foretrekker veiledningsprogrammer

- hvor den som leder programmet lar foreldrene dele opplevelser som gjør at alle deltakerne føler seg inkludert i gruppen
- som er lett tilgjengelig
- som har fokus på en opplæring av foreldrene
- som gjør foreldrene i stand til å ta avgjørelser for seg selv
- som er sammenhengende (går over tid).

25

Foreldre opplever det som god hjelp når

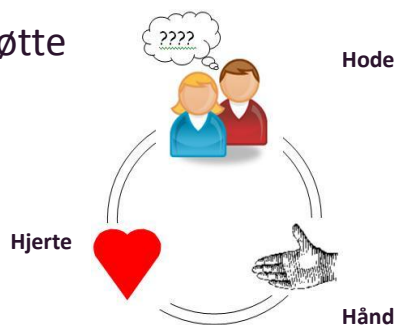
- De blir tatt på alvor
- De møtes med forståelse, åpenhet og en aksepterende og lyttende holdning
- Når fagpersonen viser vilje til samarbeid og ansvar
- Når der er en tydelig ansvarsavklaring
- Når de får være deltakere i prosessen
- Når de får være likeverdige parter i samarbeidet
- Når det er regelmessig kontakt
- Og når det er et engasjement fra fagpersoner og instanser

26

Samarbeid med foreldre

Foreldre trenger:

- ▶ Informasjon/kognitiv støtte
- ▶ Emosjonell støtte
- ▶ Praktisk støtte

F. Platou 2008

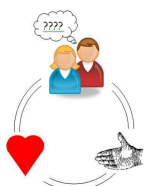
27

Foreldre som ressurs - FSR

- Krav til veilederne
- Finansiering
- Tidsbruk
- Faglig innhold, hva programmet består av
- Tema som det fokuseres på veilederprogrammet
- Matriell
- Evaluering, kursbevis

28

Foreldreveilederne

- forplikter seg til å delta på alle dagsamlingene (à 6 timer) på Statped sørøst (tidligere Bredtvet kompetansesenter)
- planlegger og gjennomfører egne lokale foreldrekurs (5-6 kvelder à 2 ½ time)
- utarbeider selv foreldrehefter til egne foreldrekurs med utgangspunkt i innholdet i veilederpermen
- gjennomfører selv evaluering av sine foreldrekurs og rapporterer disse før kompetansebevis utstedes

Evalueringer og andre data vil danne grunnlaget for en masteroppgave i spesialpedagogikk våren 2014.

29

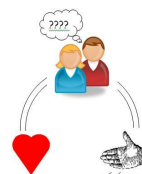
Finansiering:

- De 6 veiledersamlingene koster Nkr. 1500,- pr deltaker.
- DVD kan kjøpes Nkr. 200,-
- Foreldrebok kan kjøpes Nkr. 340,-
(DVD + Foreldrebok kr. 450,-)
- Øvrig materiell som deles ut er gratis, bl.a. Veilederperm med innhold
- De lokale foreldrekursene, materiell, servering etc. på foreldrekursene finansieres lokalt

30

Tidsbruk

Deltakerne må selv avsette tid til/ gjøre avtale med arbeidsgiver om å bruke tid til :

- Forberedelse og etterarbeid relatert til de lokale foreldrekursene
- 5 - 6 kurskvelder med foreldre
- 6 kursdager på Bredtvet
- Lesing av aktuell litteratur

31

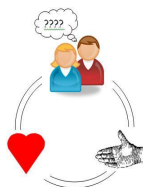
Programmet består av

6 Veiledersamlinger som har til hensikt å fremme veileders rådgivningskompetanse i forhold til

- hvordan veilede foreldre til barn med språkvansker
- hvordan bedre relasjonen mellom foreldre og barn
- hvordan hjelpe foreldrene å se barnets behov og tilrettelegge for en god språkutvikling ut fra det nivået barnet befinner seg på.
- gi eksempler og metodiske råd til foreldrene om hvordan de kan tilrettelegge for god språkutvikling i hverdagen.
- hvordan gjennomføre foreldrekurs som tilpasses og involverer foreldrene i stor grad

32

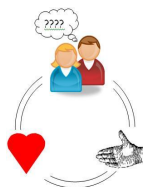

Følgende tema har vært fokusert i veilederprogrammet:

1. Faglig og vitenskapelig bakgrunn for veiledningsmodellen. Rådgivningsteorier.
2. Rådgivers holdninger, egenskaper og ferdigheter
3. Rådgivning til foreldre, Hva og Hvorfor?
4. Hva er språkvanser og hvordan formidle dette til foreldre?
5. Hvordan veilede foreldre til barn med språkvanser? Viktige veiledningsprinsipper og metoder.

33

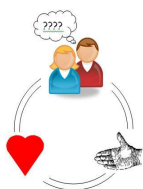
Flere tema:

6. Aktiviteter på foreldrekurs. Hva gjør vi og hvordan gjør vi det? Praktiske oppgaver og eksempler.
7. Video som redskap i foreldreveiledning.
8. Lovverket og hvordan formidle dette til foreldre.
9. Følelsesmessige reaksjoner hos barn/unge med SV og deres foreldre

(Noe egentrening i veiledning gjennom rollespill og observasjoner.)

34

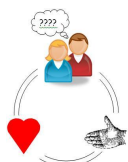
Foreldrekursene

To veiledere fra hver kommune/bydel gjennomfører foreldrekurs med 4-6 foreldrepar over minst 5 kvelder (kan gjerne bli 6 eller 7 kvelder)

Veilederne skal gi foreldrene relevant informasjon om språkvansker, samt lede foreldregruppen på en måte som gir foreldrene mulighet til å dele erfaringer og utveksle synspunkter på en god måte.

35

Under gjennomføringen av programmet foregår to parallelle prosesser:

- Veiledersamlinger (kompetanseheving av foreldreveiledere) 6 dager à 5 timer
- Foreldrekurs (kompetanseheving av foreldre) 5-6 kvelder à 2 ½ time

36

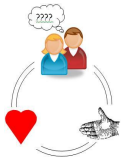

Viktige veiledningsprinsipper:

- Etablere en god relasjon forelderen (nærhet og tillit)
- Å fremme positive og utviklingsfremmende oppfatninger av barnet hos forelderen
- Vektlegge egenaktivitet hos foreldrene (**å gjøre selv er det som endrer atferden**)
- Styrke selvtilliten hos foreldrene gjennom å påpeke deres positive sider og ferdigheter

37

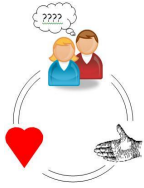

Viktige veiledningsprinsipper (forts.,

- hjelpe foreldrene til å analysere egne ferdigheter gjennom f.eks video-opptak, rollespill etc
- Gi rom for foreldrene til å dele erfaringer med de andre foreldrene i gruppen (bekreftelse)
- Oppfordre foreldrene til å gi konkrete eksempler og mindre forklaringer
- Gi forelderen ”gradert støtte”; overlat ansvar og initiativ mer og mer til forelderen selv

38

Intervensjon i forhold til barn med språkvansker bør inneholde:

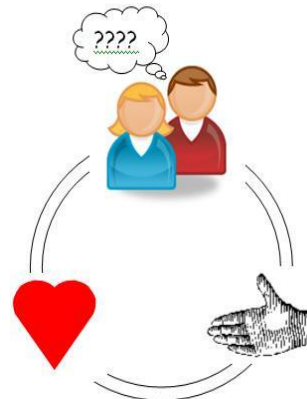
- Å lære foreldrene praktiske strategier
- Å øke foreldrenes forståelse av barnet sitt
- Å øke foreldrenes sensitivitet i forhold til hvordan de gir respons til barnet
- Å legge til rette for optimale språklige erfaringer
- Å hjelpe foreldrene til å finne barnets språklige nivå og tilpasse seg dette
- Å legge til rette for språkstimulering i daglige aktiviteter

FSR - DVDen og - Foreldreboken kan være et nyttig hjelpemiddel.

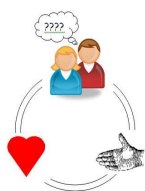
39

”Redskaper” i rådgivningsprosessen:

- Bruk av video-opptak
- Bruk av bilder
- Fortellinger
- Rollespill
- Par-oppgaver
- Gruppeoppgaver
- Observasjonsøvelser
- Hjemmeoppgaver

40

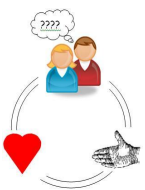

Noen aktuelle tema på foreldrekurskveld:

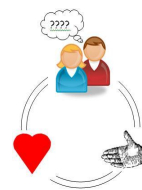

- **Daglige rutinesituasjoner**
- **Lese bøker, se i fotoalbum**
- **Lek**
- **Tur**
- **Lytte til musikk**
- **Å skape noe sammen**
- **Språk og atferd**
- **Lover og regelverk**
- **Hvordan forklare ”den usynlige vansken” for andre?**
- **Noe som ”rører” seg i forhold til foreldrene/aktuelt tema**

41

Foreldrekurskvelder kan bestå av:

- faglig informasjon
- informasjon om lover og rettigheter
- bearbeiding av opplevelser gjennom gruppesamtaler og rollespill
- ulike praktiske oppgaver, to og to eller i grupper, med etterfølgende refleksjoner sammen etter en gjennomført oppgave
- utfylling av ”skjema”, alene eller sammen med andregjennomføring av aktiviteter som fremmer språkutvikling
- trening av ferdigheter
- analyse av video
- foreldreboken leses av foreldrene og hjemmeoppgaver kan gis

42

Bruk av

FORELDREBOK

og

DVD

43

Foreldre som ressurs – Foreldrebok er først og fremst skrevet til deg som er forelder til barn som strever med å utvikle språket sitt. Har du barn med språkvansker eller barn som er forsinket i sin språklige utvikling, kan du benytte foreldreboken til å lære mer om hvordan du kan støtte barnets kommunikasjon og språklige utvikling. Boken gir ideer om hvordan du kan bedre samspeilet med barnet ditt og gir deg ideer om hvordan samspeilet med barnet kan utvikles. I boken finner du eksempler på aktiviteter du kan gjøre med barnet gjennom hverdagen. Aktivitetene gir ikke barnet følelse av at det skal trene, men er ment tilpasset naturlige situasjoner.

Boken er utarbeidet sammen med en DVD som viser eksempler på samspeilsituasjoner mellom barn og foreldre. For å få mest mulig ut av Foreldreboken og DVD-en, anbefales det å benytte disse sammen.

Både boken og DVD-en er utarbeidet i forbindelse med veiledningsprogrammet **Foreldre som ressurs** (FSR). Dette programmet har som mål å øke kompetansen hos fagpersoner som ønsker å arbeide med foreldre som har førskolebarn med språkvansker. I **Foreldre som ressurs** legges det opp til at fagpersoner leder foreldregrupper lokalt, samtidig som de følger veiledningsprogrammet ved Bredtvet kompetansesenter. Programmet går over 4 måneder med til sammen 6 samlinger.

I boken og DVD-en vil fagpersoner finne gode eksempler som illustrerer daglige aktiviteter som foreldre og barn kan gjøre sammen. Slik kan de bidra til å støtte, styrke og inspirere foreldre til å utnytte hverdagens aktiviteter og gjøre mål til å skape et støttende og utviklende språkmiljø.

Del 1 i boken gir en teoretisk innføring om språkutvikling og språkvansker hos barn.

Del 2 følger de fire kapitlene i DVD-en. Klippene på DVD-en er ment å være en idebank som supplerer og oppmuntrer utvikling av kommunikasjon mellom barn og foreldre.

Del 3 inneholder praktiske tips og ideer til aktiviteter og leker. I tillegg utdypes og forklares innholdet på DVD-en.

Både Foreldreboken og DVD-en til **Foreldre som ressurs** er enkle verktøy å bruke for både foreldre og fagpersoner.

Foreldreboken er nikt illustrert med både bilder, tegninger og utklipp.

Om forfatterne:

Marit Molund Koss er allmennlærer, logoped og cand. ed., og arbeider som seniorrådgiver i språkvansketeamet ved Bredtvet kompetansesenter. Hun har tidligere jobbet i barne- og ungdomsskole, spesialskole, PPT og barnehabilitering. Hun har lang erfaring og kompetanse i forhold til arbeid med barn og unge med språkvansker, samt samarbeid med deres foreldre og pedagoger.

Fanny S. Platou er barneverns-pedagog, logoped og cand. ed., og arbeider som seniorrådgiver i språkvansketeamet ved Bredtvet kompetansesenter. Hun har lang erfaring fra arbeidet med barn og unge med språkvansker, der samarbeid med barnas foreldre og pedagoger inngår som en viktig del.

Marit Molund Koss og Fanny S. Platou

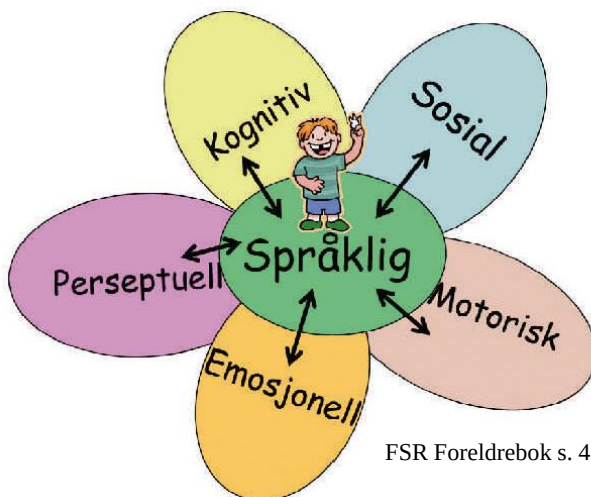
FORELDRE SOM RESSURS I SPRÅKUTVIKLING OG STIMULERING

Foreldrebok

Statped
Bredtvet kompetansesenter

Foreldre som ressurs i språkutvikling og stimulering - Foreldrebok

SPRÅKET PÅVIRKES AV OG PÅVIRKER ALLE UTVIKLINGSOMRÅDER HOS BARNET

FSR Foreldrebok s. 41

45

DEL 1 TEORETISK INNFØRING OM SPRÅK OG SPRÅKUTVIKLING

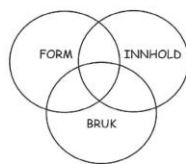
serte voksne som tar seg tid til å finne ut hva som kan bidra til en god utvikling og hva som ikke gjør det. Som forelder kan du være en gartner som bidrar med dette. Noen ganger kan det være vanskelig å finne ut hva som er det beste å gjøre, og da kan det være lurt å rådføre seg med noen som har erfaring med lignende «trær».

En språkmodell

En annen modell som kan bidra til å forstå hvordan ulike deler som inngår i språk og tale henger sammen og påvirker hverandre, er Bloom og Laheys språkmodell (1).

Modellen inneholder tre hoveddeler: form, innhold og bruk. Disse delene overlapper hverandre og utgjør sammen en helhet.

Form siden av språket dreier seg om språkets struktur. Her inngår de reglene vi bruker i språket som gjelder språklidene, grammatikken og setningsoppbyggingen. Vi har regler for hvordan vi bruker språklidene, for hvordan vi bøyer ord og for hvordan vi setter sammen ord

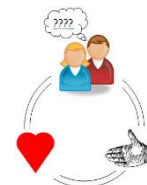

Bloom og Laheys språkmodell (1978)

Foreldre som ressurs – Foreldrebok

27

Et eksempel fra Foreldreboken

Del 1. Teoretisk innføring
om språk og språkutvikling
s. 27

En oppgave etter
gjennomlesing av teorien
kan være å finne fram til
praktiske eksempler på
FORM, INNHOLD OG
BRUK av språket.

46

Del 1. Teoretisk innføring om språk og språkutvikling

for de som kjenner ham eller henne godt, kan det være lurt å be om en kartlegging av barnets språklige ferdigheter.

Begrepsutvikling

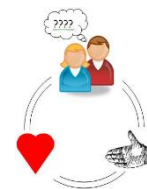
Et begrep kan sies å være en idé, en forestilling eller en indre bevissthet om noe, for eksempel en gjenstand, en handling, en følelse eller et emne. Vi bruker ord for å sette navn på disse forestillingene. Vi kan derfor si at ord hører til vårt **språksystem**, mens begreper hører til vårt **tankesystem**. Det er blitt sagt at språk er «tankens klær».

Vi lærer begreper gjennom samspill med andre mennesker og gjennom våre erfaringer og opplevelser om verden rundt oss. For barn som skal lære om verden og om hvordan ting henger sammen, må det være noen som kan sette navn på (benevne) og forklare hvordan ting henger sammen. Som forelder er du den viktigste for barnet i denne utviklingen. Du er den som er mest stabil, nær og følelsesmessig tett knyttet til barnet.

Når barnet begynner i barnehagen og senere på skolen, vil det bli flere og flere andre viktige personer. Både barn og voksne bidrar da til barnets

46

Foreldre som ressurs – Foreldrebok

Et eksempel fra Foreldreboken

Del 1. Teoretisk innføring om språk og språkutvikling s. 46

En oppgave etter gjennomlesing av teorien, kan være å ta for seg/drøfte hvordan vi kan lære barn begreper innen et tema, gjennom praktisk og målrettet arbeid.

47

Del 2, KAPITTEL 1. BARNES SPRÅK- OG KOMMUNIKASJONSUTVIKLING

Kapittel 1. Barns språk- og kommunikasjonsutvikling

I kapittel 1 vil du lære mer om hvordan og hvorfor barn kommuniserer, og du vil få hjelp til å finne ut på hvilket trinn i språkutviklingen barnet ditt er.

Trinn i kommunikasjonsutviklingen

Barn **kommuniserer** lenge før de bruker sine første ord. I begynnelsen må foreldre følge nøye med for å oppdage hva barnet formidler («sier til dem»). Det første leveåret forstår ikke barna selve ordene, men de tolker det som ledsager ordene, som stemmeleie, ansiktsuttrykk, berøring, øyekontakt med mer.

Før barn bruker sine første ord, lærer de seg hvordan de kan bli forstått uten ord, for eksempel med peking, blikk,

Er barnet ditt i **oppdagerfasen** og viser med kroppen, ved å peke, bruke gester og lyder, hva han/hun vil?

Eller er barnet ditt en **ett-ords-bruker**.

Eller kanskje **kombinerer** barnet alle disse uttrykkene.

Foreldre som ressurs – Foreldrebok

65

Eksempel fra Foreldreboken

Del 2, Kapittel 1 s. 65

En oppgave etter gjennomlesing, kan være å drøfte hvilke ulike signaler ett bestemt barn benytter i sin kommunikasjon: Finn eksempler fra hverdagen eller fra et egnet videoklipp.

48

DEL 2, KAPITTEL 2. Å GÅ INN I SAMHANDLING

kunne møte barnet i samhandling hvor det får utviklet sine ressurser på best mulig måte.

Observere, vente og lytte.

Som nevnt er det viktig at barnet er **aktivt** med i samhandlingen. Dersom du er villig til å la barnet lede i samhandlingen, og selv tilpasser deg i forhold til barnet, får barnet anledning til å uttrykke følelser, behov og interesser. Slik styrkes barnets selvfølelse også. Om du tar deg tid til å **observere, vente** på og **lytte** til barnets forsøk på å kommuni-

sere og snakke, blir du kjent med barnet ditt (5).

Det er **hvordan** du er sammen med barnet, og ikke minst **hvordan du plasserer deg** i forhold til det, som avgjør barnets mulighet til å lede samspillet med deg.

For at du skal kunne **la barnet lede** må du først få mulighet til å observere barnet ditt. Det kan du få gjennom å plassere deg på en måte som gjør at dere kan ha blikkontakt i samhandlingen.

- Du kan sitte på gulvet og bøye deg over barnet

- Du kan sette barnet på knærne dine med ansiktet mot deg

76

Foreldre som ressurser – Foreldrebok

Eksempel fra Foreldreboken

Del 2

Kapittel 2 s. 76.

Etter gjennomlesing av teorien kan oppgaven være å finne situasjoner i klipp fra DVDen hvor eksempler på observere, vente og lytte vises.

49

DEL 2, KAPITTEL 2. Å GÅ INN I SAMHANDLING

Kanskje hjelper du barnet ditt gjennom å oppsummere for deretter å gi nye ideer til hvordan han/hun kan fortsette oppgaven.

Hva gjør du allerede for å hjelpe barnet ditt?

Hvordan gjør dette at han/hun mestrer selv?

Gi barnet støtte til å mestre selv

I en travel hverdag har vi ofte lett for å hjelpe barnet for mye. Det å la barnet gjøre ting selv, som det faktisk kan klare på egenhånd eller med litt hjelp, bidrar til at barnet opplever egen mestring. Det styrker barnets selvbilde.

Når Gevin får hjelp av pappa til å mestre, tør han å prøve ut nye aktiviteter og lære seg nye ferdigheter.

I hverdagen er det vanskelig å gjennomføre at barnet skal mestre alle aktiviteter selv, men det er viktig å sørge for noen gode mestringsopple-

velser hver dag. Du bør tenke gjennom hvilke aktiviteter barnet ditt kan få prøve seg på, og gi det nok støtte til at han/hun opplever mestring.

Det er ofte stor forskjell i barnets aktivitet når foreldre hjelper for mye, og når barnet selv får muligheten til å mestre. Når du gir barnet den støtten det trenger, gir du barnet mulighet til å vise hva det kan. Dette kan gi en

Foreldre som ressurser – Foreldrebok

81

Eksempel fra Foreldreboken

Del 2

Kapittel 2 s. 81

Med utgangspunkt i ett barn og en oppgave/aktivitet; Drøft hvor mye hjelp, på hvilken måte hjelpen skal gis og hvor lenge hjelpen skal gis dette barnet.

50

Del 2, KAPITTEL 3. Å LEGGE TIL SPRÅK I SAMHANDLINGEN.

Emilie lærer mye om hvordan vi bruker språket, gjennom å få bli med å handle sammen med mamma i butikken.

Det gjelder å benytte mulighetene til å gå inn i samspill med barnet.

For at du lettere skal kunne planlegge og kunne gjennomføre samspillet med barnet ditt, kan det være lurt å lage seg en handlingsrekkefølge, en slags «oppskrift» du kan benytte når du trenger det. Den kan f.eks være slik:

1. START leken/aktiviteten på samme måte hver gang. Barn liker gjenkjennelse og det gir dem forutsigbarhet og oversikt. Dette skaper trygghet.

2. Ha en PLAN for hvordan barnet skal få anledning til å ta tur.

3. Tenk gjennom hvilke «stikkord» eller «visuelle hjelpere» du skal benytte.

4. Tenk gjennom hvordan leken/aktiviteten skal avsluttes og forbered barnet på dette.

5. Når dere har avsluttet leken/aktiviteten, kan barnet få anledning til å leke/gjøre den en gang til ved å ta initiativ til en ny start. Dersom barnet trenger stikkord eller visuelle hjelpere, kan du gi litt hjelp og så stoppe opp for å gi barnet mulighet til og selv ta initiativ. Bekreft at du har forstått og la barnet ta nytt initiativ.

Gjenta om og om igjen slik at barnet blir trygg på rutinen og blir mer og mer selvstendig i aktiviteten.

92

Foreldre som ressurs – Foreldrebok

Eksempel fra Foreldreboken

Del 2 Kapittel 3 s. 92

”Å stille spørsmål som holder samtalen i gang”

Eksempel på en oppgave etter gjennomlesing :

Benytt de 5 punktene og beskriv en fremgangsmåte for hvordan du kan planlegge en aktivitet med ett barn.

51

Eksempel fra Del 2 kapittel 4

Late-som-lek er knyttet til erfaringer barnet opplever i hverdagen, f.eks. det å snakke i telefonen.

Idril leker at hun jobber på kafé. Når mamma ringer til kafeen og spør om hun kan komme å spise der, sier Idril «Nei, den er stengt».

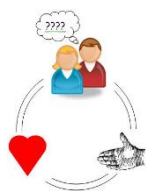
Å drikke og spise mat på lek er noe de fleste barn gjør i tidlige barneår. Hanna «serverer» mamma kaffe og mamma blir med i leken og later som hun drikker.

Oppgave: Les kapitlene om lek i Foreldrebok og se DVDen kapittel 4 Lek. Finn eksempler fra hverdagen på ulike typer lek. Hva betegner de ulike lekeformene. Hva må barnet kunne for å mestre dem/de ulike stadiene?

52

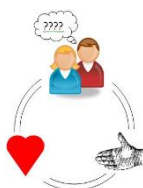

I vedleggene i boken finnes

- Skjema til hjelp for å finne barnets språknivå
- Henvisning til materiell og nettsider
- Tips til foreldre om god samhandling i ulike aktiviteter

53

Foreldreveiledning er et supplement til andre direkte og indirekte tiltak for barn med språkvansker

- ikke en erstatning!!

54

Noe litteratur om intervensjon og foreldreveiledning:

- Aarts, M. (2005) *Marte Meo Grundbog*. Aarts Productions, Holland
- Koss, M.M. (2003) *Hvordan , hva og hvorfor – veiledning av foreldre til barn med språkvansker. Evaluering av prosjektet " minst to må til hvis man samtale vil" – " It Takes Two to Talk – The Hanen Program for Parents"* Hovedoppgave i spesialpedagogikk, UiO
- Law, J., Lindsay, G., Peacey, N., Gascoigne, M., Soloff, N., Radford, J., Band, S. & Fitzgerald, L. (2000) *Provision for Children with Speech and Language Needs in England and Wales: Facilitating Communication Between Education and Health Services*. Nottingham: DFEE Publications
- Law, J, Approaches to intervention, 2001 www.afasic.org/uk/f_abstract
- Lieven, E.V.M. (1978) *Conversations between mothers and young children: Individual differences and their possible implications for the study of language learning*. I: Snow, C.E. & Waterson, N. (eds.) *The Development of Communication*, s. 173-187. Chichester: Wiley & Sons
- Platou, F. (1997) *Bare ta det med ro...*, Hovedoppgave i spesialpedagogikk, UiO
- Rocissano, L. & Yatchmink, Y. (1983) *Language skills and interactive patterns in prematurely born toddlers*. *Child Development*, 54, s. 1229-1241
- Rye H. (2001) *Helping Children and Families with Special Needs: A Resource-Oriented Approach*. I: Johnsen, Berit H. Og Skjorten, Miriam D. (red.) *Education – Special Needs Education*, An Introduction. Unipub forlag
- Sollied, S. & Kierkebæk, B. (2001) *Samspill og samoplevelse : om videoanalyse og forældrevejledning : rapport fra et projektsamarbejde mellem Småbørnstilbudet på Taxvej og VIKOM . Virum: VIKOM*
- Weitzman, E. (2002) *Research and Publications on Language, Communication, Early Childhood Development*. [www.hanen.org/Hanen 2002/pages/Learning Recource Centre](http://www.hanen.org/Hanen%2002/pages/Learning%20Reccource%20Centre/)/Page 6/8 (pr.20.05.2003)
- Wells, G. (1984) *Lagnuage, learning and teaching; helping learners to make knowledge their own*. I: Lowenthal, F. & F. Vandamme (eds) *Pragmatics and Education*. S. 57-80. New York, NY Plenum Press

Rådgivnings-litteratur:

- Davis, H 1995, *Rådgivning til foreldre med kronisk syke og funksjonshemmede barn*, 2th edn, Ad Notam, Oslo
- Egan, G 2002, *The Skilled Helper*, Brooks/Cole Publishing Company, California
- Høigård, A, 2006, *Barns språkutvikling*. Oslo: Tano Aschehoug
- Koss, M.M. 2004 *Spesialpedagogisk rådgivning*. *Spesialpedagogikk* 10/2004
- Koss, M. M. 2005 *Familiefokusert språklig intervensjon*. *Spesialpedagogikk* 3/2005
- Koss, M M 2005 *Tilnærminger til intervensjon*. *Norsk tidsskrift for logopedi* 4/2005
- Lassen, L 2002, *Rådgivning. Kunsten å hjelpe*, Universitetsforlaget, Oslo
- Rogers, CR 1951, *Client centered Therapy*, Boston
- Schibbye, A L Løvlie, 2002, *En dialektisk relasjonsforståelse*, Universitetsforlaget, Oslo
- Stern, D. N, 2003, *Spedbarnets interpersonlige verden*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Språkveilederen*, 2007, Bredtvet kompetansesenter, Oslo
- Tetzchner, S. von, m.fl, 1993, *Barns språk*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- TRAS-håndboken*, Espenakk m.fl., 2011, Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning, Universitetet i Stavanger